

Indenrigs- og Sundhedsministeriet

Dato: 6. december 2004
Kontor: 3.k.kt., Valg
J.nr.: 2004-4000-10
Sagsbeh.: KMK
Fil-navn: KOU spm 2Rev

Besvarelse af spørgsmål nr. L 62 – Spørgsmål 2, som Folketingets Kommunaludvalg har stillet til indenrigs- og sundhedsministeren den 12. november 2004

Spørgsmål L 62 – Spørgsmål 2:

"Ministeren bedes tilsende udvalget en redegørelse for erfaringer med elektronisk stemmeafgivning i (vest)europæiske lande og USA."

Svar:

Nedenstående oplysninger om erfaringer med elektronisk stemmeafgivning i Belgien, Finland, Frankrig, Grækenland, Irland, Island, Italien, Nederlandene, Norge, Portugal, Schweiz, Spanien, Sverige, Tyskland, Det Forenede Kongerige (UK), Østrig og USA er baseret på oplysninger, som Indenrigs- og Sundhedsministeriet har indhentet gennem Udenrigsministeriet i anledning af spørgsmålet, eller som Indenrigs- og Sundhedsministeriet har modtaget i anden sammenhæng.

I **Belgien** har der siden 1994 været en lovhjemlet mulighed for elektronisk stemmeafgivning på afstemningsstederne.

Ved de to sidste valg i Belgien har anvendelsen af stemmemaskiner været betydelig. Ved kommunal- og regionalvalget samt valget til Europa-Parlamentet den 13. juni 2004 blev elektroniske stemmemaskiner anvendt i 62 valgkredse, mens 292 valgkredse benyttede sig af traditionel manuel stemmeafgivning. Ved det foregående parlamentsvalg den 18. maj 2003 blev der i 3.571 stemmelokaler anvendt stemmemaskiner, mens 6.575 stemmelokaler fungerede på traditionel vis. Anvendelsen af stemmemaskiner er nu ved at være så godt indarbejdet i de belgiske valgkredse, der de sidste par år har benyttet sig heraf, at kun ubetydelige forsinkelser på grund af tekniske problemer er registreret.

Der foreligger ikke oplysning om, hvorvidt man i Belgien har overvejet muligheden for stemmeafgivning via internettet.

For mere detaljerede oplysninger henvises til vedlagte e-post af 1. december 2004 fra ambassaden i Bruxelles.

I **Finland** har man primo 2004 igangsat et projekt, hvis formål er senest år 2009 at muliggøre elektronisk stemmeafgivning på afstemningsstederne.

Man har ikke planer om at indføre mulighed for stemmeafgivning via internettet.

I **Frankrig** har man siden en lov fra 1969 teoretisk set haft mulighed for at gøre brug af stemmemaskiner på afstemningsstederne. Muligheden er dog først blevet udnyttet i 2004 i en enkelt kommune som et forsøg med elektronisk stemmeafgivning ved regionalvalget i foråret 2004. Et par kommuner har siden brugt stemmemaskiner ved lokale valg i løbet af 2004. Erfaringerne synes at være positive, og man vil uden tvivl udvide muligheden til andre lokale valg fremover. Der er ikke umiddelbart planer om at bruge stemmemaskiner til nationale valg inden for kort sigt.

Inden for de seneste år har regeringen nedsat to undersøgelsesgrupper med henblik på at undersøge mulighederne for elektronisk stemmeafgivning via internettet. Konklusionen på disse undersøgelser har været, at stemmeafgivning via internettet til politiske valg i almindelighed, og nationale valg i særdeleshed, er for usikkert rent teknisk og juridisk, men vil kunne finde anvendelse ved f.eks. valg til handelskamrene eller andre ikke-politiske valg.

I **Grækenland** har man ingen erfaring med elektronisk stemmeafgivning og har heller ingen aktuelle overvejelser herom.

I **Irland** blev der ved parlamentsvalget i maj 2002 gennemført forsøg med elektronisk stemmeafgivning på afstemningsstedet i tre valgkredse og i yderligere fire valgkredse ved den anden folkeafstemning om Nice-traktaten i oktober 2002. Der blev anvendt de nederlandske fremstillede NEDAP stemmemaskiner, jf. nedenfor om Nederlandene.

Man havde håbet at kunne anvende elektronisk afstemning på afstemningsstederne ved valgene den 11. juni 2004 (lokalvalg og valget til Europa-Parlamentet). Forinden var der blevet investeret omkring 55 mio. euro på indkøb af et elektronisk afstemningssystem/stemmemaskiner, og alt var i teorien klart til anvendelse. Umiddelbart før valget blev det - efter heftig drøftelse i Parlamentet - besluttet ikke at benytte sig af elektronisk afstemning, primært på grund af kritik af, at det efterfølgende ikke kunne kontrolleres, at alt var gået efter reglerne (man kunne ikke udprinte stemmeafgivelserne). Man håber fortsat, at investeringen på ca. 55 mio. euro kan finde anvendelse ved et senere valg.

Der foreligger ikke oplysning om, hvorvidt man i Irland har overvejet muligheden for stemmeafgivning via internettet.

I **Island** har man bortset fra en enkelt lokal folkeafstemning ingen erfaring med elektronisk stemmeafgivning.

I **Italien** har man ingen erfaring med elektronisk stemmeafgivning. Man befinder sig i øjeblikket i en eksperimentfase med EU-systemet E-Poll med

henblik på at indsamle viden om muligheden for indførelse af et elektronisk stemmeafgivningsystem på et senere tidspunkt.

I **Nederlandene** har man anvendt elektroniske stemmemaskiner på afstemningsstederne i mange år. 97 pct. af kommunerne anvender stemmemaskiner af typen NEDAP, der er produceret af et nederlandsk firma, mens 3 pct. anvender en anden type. NEDAP-maskiner er opstillet i ca. 8.000 stemmelokaler. Der er udbredt tilfredshed med NEDAP-maskinernes funktion.

Ved valget til Europa-Parlamentet i 2004 afholdt man i fire kommuner forsøg med en videreudviklet NEDAP-maskintype, som gjorde det muligt for vælgeren at stemme på et selvvalgt afstemningssted i samme kommune. Der har ifølge det nederlandske indenrigsministerium ikke været problemer hermed. Forsøget vil blive udvidet i forbindelse med kommunalvalgene i 2006. I den mellemliggende periode vil det nederlandske indenrigsministerium i samarbejde med udvalgte producenter foretage en videreudvikling og tilpasning af maskinerne.

Ved Europa-Parlamentsvalget i 2004 afholdt man endvidere forsøg med telefon- og internetafstemning for nederlandske stemmeberettigede bosat i udlandet. Haags Kommune var ansvarlig for koordinering og registrering af stemmer afgivet elektronisk fra nederlandske stemmeberettigede bosat i udlandet. Erfaringerne hermed har været positive, idet de stemmeberettigede har tilkendegivet, at internet- og telefonafstemning har gjort stemmeafgivning mindre kompliceret. På grundlag af resultatet af igangværende undersøgelser vil der blive truffet beslutning om, hvorvidt nederlandske stemmeberettigede bosat i udlandet kan afgive deres stemmer elektronisk i forbindelse med næste valg til parlamentet.

I **Norge** blev der ved lokalvalgene i september 2003 gennemført forsøg med elektronisk stemmeafgivning på afstemningsstedet i tre kommuner og i Longyearbyen på Svalbard. En undersøgelse blandt vælgerne i de tre kommuner viser, at seks ud af syv af de vælgere, som benyttede sig af muligheden for at afgive stemme elektronisk, mente, at det var nemt at stemme elektronisk. Undersøgelsen viser også, at folk i høj grad er positive over for at stemme elektronisk.

På baggrund af forsøgene nedsatte kommunal- og regionaldepartementet den 26. maj 2004 en arbejdsgruppe, som skal vurdere, om der bør indføres elektronisk stemmeafgivning på afstemningsstederne og via internettet i Norge og i givet fald i hvilken form. Arbejdsgruppen skal afgive rapport inden udgangen af 2005.

I **Portugal** har der været gennemført forsøg med frivillig elektronisk stemmeafgivning på afstemningsstederne uden juridisk gyldighed i forbindelse med traditionel stemmeafgivning med papirstemmesedler, dels ved lokalvalg i 1997 og 2001, dels ved Europa-Parlamentsvalget i juni 2004, hvor

ca. 9.000 personer deltog i forsøget. Generelt blev de elektroniske "prøvevalg" godt modtaget.

Bortset herfra har man i Portugal ingen erfaringer med elektronisk stemmeafgivning, og der er ikke hjemmel i valglovgivningen hertil. Det må forventes, at der vil gå lang tid, førend der indføres elektronisk stemmeafgivning i forbindelse med politiske valg i Portugal, dels på grund af de store investeringer forbundet hermed, dels på grund af skeptisk indstilling hertil fra mange parlamentsmedlemmers side.

I **Schweiz** har der i fire kommuner i kantonen Genève været gennemført forsøg med stemmeafgivning via internettet ved såvel kantonale som føderale folkeafstemninger. Forsøget skal udvides til kantonens andre kommuner. Der er på føderalt plan endvidere projekter for forsøg hermed i kanton Neuchatel og kanton Zürich. Den føderale myndighed har hjemmel i lovgivningen til at tillade forsøg med stemmeafgivning via internettet forudsat, at vælgerens identitet bliver kontrolleret, og stemmehemmeligheden og stemmeoptællingen er sikret. Den føderale myndighed støtter forsøgene økonomisk.

For mere detaljerede oplysninger henvises til vedlagte pressemeddelelse af 21. september 2004 fra Geneva State Chancellery.

I **Spanien** har man ikke erfaringer med elektronisk stemmeafgivning. Den spanske valglov indeholder ikke hjemmel til elektronisk stemmeafgivning. I forbindelse med folkeafstemningen om traktaten for en forfatning for Europa den 20. februar 2005 vil man imidlertid teste elektronisk stemmeafgivning, uden at denne har retslig gyldighed.

I **Sverige** har man gennem længere tid overvejet fordele og ulemper ved indførelse af elektronisk stemmeafgivning. I april 2003 nedsatte regeringen en parlamentarisk sammensat komité, der skulle gennemgå valgloven og i forbindelse hermed overveje indførelsen af elektronisk stemmeafgivning. Komitéen afgav sin betænkning med forslag til ny valglov den 17. november 2004.

For så vidt angår elektronisk stemmeafgivning på afstemningsstedet, har man fra svensk side set på erfaringer fra Holland, Belgien, Irland og Storbritannien, hvor det primært har været komplicerede stemmesedler eller kompliceret mandatberegning, der har været drivkraften bag indførelsen af elektronisk afstemning. I Sverige har man ikke samme problemer med komplicerede stemmesedler eller optælling af stemmerne. Idet det samtidig forudses, at indførelsen af stemmemaskiner vil kræve betydelige investeringer både i materiel og uddannelse, og at man i en overgangsperiode vil skulle bevare det papirbaserede system ved siden af stemmemaskiner, anbefaler komitéen, at man ikke indfører elektronisk stemmeafgivning på afstemningsstedet foreløbig. Komitéen anbefaler, at der gennemføres forsøg med elektronisk afstemning på afstemningsstedet ved rådgivende lokale folkeafstemninger eller ved skolevalg. Forsøgene bør ikke ske i tilknyt-

ning til valg til politiske organer. Det bemærkes, at man ikke ser sikkerhedsmæssige problemer ved elektronisk afstemning på afstemningsstedet.

Med hensyn til elektronisk stemmeafgivning via internettet finder man fra svensk side, at det endnu ikke er teknisk muligt at sikre valghemmeligheden og vælgerens integritet. I Sverige frygter man, at det, selv om der anvendes pinkoder eller smart-cards, vil være muligt at stjæle eller købe koder. Ligeledes kan man ikke sikre, at vælgeren afgiver sin stemme hemmeligt. Man har i forbindelse med et valg på Umeå Universitet i 2001 gennemført en internetafstemning. Erfaringen herfra viste, at der ikke var højere valgdeltagelse end normalt. Derimod havde størstedelen af dem, der deltog, valgt at afgive stemmen via internettet. Sammenfattende anbefaler komitéen, at der ikke indføres internetbaseret stemmeafgivning.

I **Tyskland** har der været mulighed for elektronisk stemmeafgivning på afstemningsstederne siden 1998, hvor enkelte lokal- og borgmestervalg blev afholdt elektronisk. I lidt større omfang benyttede man sig af elektronisk stemmeafgivning ved valget til Europa-Parlamentet i 1999. Der er siden gjort brug af elektronisk stemmeafgivning i forbindelse med forbundsdagsvalget i 2002, diverse landdagsvalg, byråds- og andre lokale valg. Da kommunerne selv skal organisere og betale for elektroniske valg, er elektronisk stemmeafgivning ikke særlig udbredt. Kun i 7 ud af 15 delstater har der været gennemført elektronisk stemmeafgivning.

I samtlige tilfælde har de elektroniske valg fundet sted med stemmemaskiner af typen NEDAP, jf. ovenfor om Nederlandene. Én stemmemaskine til forbundsvalget i 2002 kostede ca. 4.000 euro, hvilket formentlig er en af hovedgrundene til, at elektronisk stemmeafgivning ikke er mere udbredt. Det tyske Indenrigsministerium er kun bekendt med meget få tilfælde af tekniske problemer, og man er derfor grundlæggende positiv over for den fortsatte brug af elektronisk stemmeafgivning på afstemningsstederne.

Stemmeafgivning via internettet står man kritisk over for som følge af de tekniske og juridiske usikkerhedsmomenter, der er forbundet hermed. Foreløbig foretages denne form for stemmeafgivning udelukkende i forbindelse med valg til ikke-politiske organer, som f.eks. valg til studerendes repræsentationer og tillidsmandsudvalg.

I **UK** er der lovhjemmel til elektronisk stemmeafgivning ved lokale valg. Der er ved lokale valg foretaget flere forsøg med elektronisk stemmeafgivning. I 2000 gennemførte man et mindre forsøg med stemmeafgivning ved brug af en elektronisk stemmemaskine i tre forskellige kommuner. I 2002 og 2003 gennemførtes forsøg med afstemning over internettet i 9 henholdsvis 17 kommuner. I 2004 er der gennemført ét forsøg med afstemning over internettet ved et suppleringsvalg.

Der er ikke lovhjemmel til at gennemføre elektronisk stemmeafgivning ved nationale valg.

Man arbejder i øjeblikket på at kunne indføre stemmeafgivning via internettet ved nationale valg. Det er imidlertid hensigten først at indføre dette, når hovedparten af vælgerne har stiftet bekendtskab med systemet i forbindelse med et lokalvalg, hvilket forventes at være en realitet i 2008/2009.

For så vidt angår folkeafstemninger og valg til Europa-Parlamentet er det også målet at indføre mulighed for elektronisk stemmeafgivning. Man forventer således, at det næste valg til Europa-Parlamentet i 2009 vil foregå elektronisk. Dette er også målet ved folkeafstemninger, der dog sjældent finder sted i UK.

De generelle erfaringer med elektronisk stemmeafgivning, herunder stemmeafgivning via internettet, har været overvejende positive. Der er undervejs opstået mindre vanskeligheder, men generelt set har sikkerheden været i orden. På grund af de store økonomiske omkostninger forbundet med elektronisk stemmeafgivning anses det dog ikke for givet, at samtlige valg i fremtiden vil blive gennemført elektronisk.

Det primære formål med at indføre elektronisk stemmeafgivning via internettet har været at øge den lave valgdeltagelse.

I **Østrig** har man ingen erfaringer med elektronisk stemmeafgivning og har heller ikke nogen aktuelle overvejelser herom.

I **USA** er der taget forskellige former for stemmemaskiner i brug på afstemningsstederne. Det amerikanske valgsystem er så decentraliseret, at der i dag ikke er et samlet overblik over brugen af stemmemaskiner. Adgangen til at træffe beslutning om at tage stemmemaskiner i brug tilkommer de enkelte stater. Det er herefter de enkelte valgdistrikter, der afgør, hvilken af de godkendte metoder/maskiner man ønsker at bruge. Det er i de fleste stater op til hvert enkelt distrikt selv at finansiere indkøbet af disse maskiner. Nogle stater er dog begyndt at indføre ensartede retningslinjer for hele staten. Tre stater indførte efter valget i 2000 100 pct. elektronisk afstemning.

Som følge af problemerne i forbindelse med præsidentvalget i 2000 vedtog den amerikanske kongres efterfølgende en valgreform, som trådte i kraft i 2002. Valgreformen betød blandt andet, at man etablerede en ny føderal institution, The Election Assistance Commission (ECA). Kommissionens opgave er at producere og indføre ensartede retningslinjer og minimumsstandarder på forskellige områder, herunder godkende computere og andet udstyr til brug i valgprocessen. Sådanne reviderede retningslinjer vil tidligst ligge klar i løbet af 2005.

Der anvendes to typer af elektroniske stemmemaskiner. Den ene type er en pc-baseret maskine, hvor vælgerens stemme direkte registreres elektronisk (Direct Recording Electronic, DRE). Denne type blev benyttet af 29 pct. af vælgerne ved præsidentvalget i 2004. Den anden type er en optisk scanner, hvor den af vælgeren på en papirstemmeseddel afgivne stemme

registreres og optælles maskinelt. Optisk scanning har været benyttet i årtier ved valg i USA.

Elektronisk stemmeafgivning (DRE) har vist sig at nedbringe antallet af ugyldige stemmer betydeligt. Med begge typer af elektronisk stemmeafgivning opnås endvidere en hurtigere stemmeoptælling. Den pc-baserede DRE stemmemaskine har endvidere vist sig at være populær blandt handicappede, som herved kan afgive stemme uden hjælp.

Det største problem med den pc-baserede DRE stemmemaskine er sikkerheden og frygten for, at maskinernes programmer ikke fungerer efter hensigten eller kan manipuleres, eller at maskinerne bryder sammen i forbindelse med afholdelse af valg. Bekymringen går ligeledes på, at valgresultatet ikke kan efterprøves efterfølgende, da der ikke eksisterer stemmesedler.

En nylig undersøgelse fra Center for Public Policy & Administration, University of Utah, viser, at amerikanske vælgere i det store og hele føler sig trygge ved elektronisk stemmeafgivning ved brug af Direct Recording Electronic (DRE) og Optical Scan.

Med hensyn til afstemninger over internettet foreligger der ikke gode erfaringer i USA. Et forsøg med at lade udstationerede soldater i Irak stemme over internettet ved præsidentvalget blev standset på grund af manglende sikkerhed. Det er endvidere en forhindring ved afstemning over internettet, at ikke alle har adgang til en computer.

For mere detaljerede oplysninger henvises til vedlagte e-post af 30. november 2004 med bilag fra ambassaden i Washington.